

FOREDRAG I OSLO MILITÆRE SAMFUND

11. mars 2002

ved

Dr. Janne Haaland Matlary

Leder Seksjonen for Internasjonal Politikk
Institutt for Statsvitenskap,
Universitetet i Oslo

” NATOs nye rolle og norske interesser ”

Tre typer sikkerhetspolitikk:

Statssikkerhet, krisehåndtering, internasjonal terror

Statssikkerhet:

Tradisjonell sikkerhetspolitikk har dreid seg om å sikre eget territorium, og ev. om å ekspandere dette. Europeisk historie er en historie om stat-til-stat krig, og den internasjonale folkeretten bøyer av for maktens primat: en stat anerkjennes når en hersker har kontroll over den. En stat opphører å eksistere hvis den ikke har kontroll over eget territorium, og Max Webers definisjon av en stat er at den har monopol på bruk av tvangsmakt: politi innenlands, forsvar mot utlandet.

Det er først i vårt århundre at krig ikke regnes som et legitimt middel i utenrikspolitikken, og det er først med FNs opprettelse at vi får et internasjonalt regelverk hvor bruk av militærmakt skal følge visse spilleregler (FN-paktens para 51 om selvforsvar og kap. VI og VII om Sikkerhetsrådets mandatgrunnlag for bruk av tvangsmakt).

På tross av FN-pakten har kriger brutt ut over hele verden, og Sikkerhetsrådet er et høyst (stor)politisk organ. Selv om dette internasjonale regimet er det beste vi noensinne har hatt, er det på ingen måte apolitisk eller rettferdig. Stormaktenes veto bestemmer hvilke konflikter som behandles, og i internasjonal rett mener man at dersom S-rådet ikke er i stand til å handle, må medlemsstatene selv ta ansvar for dette. ("Uniting for Peace" i Korea-krigen, Kosovo 1999).

Vi kan derfor slutte oss til følgende: bruk av militærmakt er underlagt internasjonale normer, men disse brytes, oftest av stormakter. Det er selvsagt i små lands interesse å ha regler som overholdes, og like selvsagt for stormakter å reservere seg retten til å handle unilateralt. Dette er klassisk stormaktspolitikk. Som Madeleine Albright sa i en uoffisiell anledning: "We use the UN when we need it".

Statssikkerheten ligger derfor som et permanent anliggende i selve statssystemets anarki: "Sikkerhetsdilemmaet" betyr at stater bare har seg selv å stole på i den ytterste konsekvens, og strategier for å møte denne usikkerheten er f.eks. en militærallianse eller å søke beskyttelse under en stormakt. Realismen i sikkerhetspolitikken har alltid betont at stater er de egentlige aktører i det internasjonale systemet, og at bare kan 'hjelp seg selv' ("self-help") (se for eksempel Waltz, 1993).

Hvor viktig er denne realisme-tesen i dag? Europas to verdenskriger er avløst av et 'security community' innen Europa, gjennom EU; og den kalde krigens slutt har vist at Russland er usikkert, mens militært mye svakere enn før. Det er liten fare for tradisjonelt angrep på eller mellom europeiske stater, og fokuset i politikken har radikalt dreid seg bort fra tradisjonell statssikkerhet. Dette reflekteres også i forsvarsbudsjettene: de 15 EU-land til sammen kommer knapt opp mot USA alene.

Sikkerhet gjennom integrasjon, samarbeid, demokratisering, markedsliberalisme er blitt hovedbegrepet i Europa, og både NATO, EU; OSSE og Europarådet driver med denne type sikkerhetspolitikk (Haaland Matlary, 2002; Adler og Barnett, eds., 1998).

Norge har imidlertid, sammen med enkelte land som Finland, ikke glemt tradisjonell statssikkerhet. Debatten om innretningen av Forsvaret i fjor illustrerer dette til fulle. Selv om forsvaret i de to nevnte land er omlagt mot internasjonale operasjoner, er man fremdeles opptatt av troverdig suverenitetshevdelse og tradisjonelt forsvar i nord. Både Norge og Finland har forsøkt å få mye mer politisk oppmerksomhet om alle problemene i nord gjennom forskjellige multilaterale tiltak, som Barentssamarbeidet og "The Northern Dimension" (Ojanen, H., 2001") Men dette arbeidet er vanskelig. Det er liten interesse for 'det høye nord' i EU, og muligens også i NATO. Men forsøket viser at Norge tillegger nord stor vekt, og selv om dette nå ikke er direkte i et sikkerhetspolitisk perspektiv, i alle fall ikke sies slik, er det klart at denne dimensjonen ligger under.

Realismens tese sier at stater ALLTID må tenke på sitt sikkerhetsbehov. Internasjonal politikk skifter mellom perioder av avspenning og fred, og perioder av konflikt og spenning. Wilsons og Kants fredstese – at demokrati, samhandel og internasjonalt samarbeid fører "zum ewigen Frieden", er fremdeles høyst kontroversiell. Empiriske undersøkelser viser at demokratier ikke angriper hverandre, men at de angriper ikke-demokratier like ofte som andre land. I Europa var 2. verdenskrig en overraskelse, ikke minst for Norge, som hadde trodd på folkeretten i Folkeforbundet og valgt nøytralitet for å unngå å bli brikker i et stormaktsspill.

Vårt første spørsmål er altså: Er realismen riktig – at statssikkerheten ALLTID må ivaretas – eller er den en tese fra en mer krigersk tid?

Jeg antar at denne forsamling har et entydig svar på dette spørsmålet. 'Norske interesser' vil først og fremst inkludere statssikkerhet, og spørsmålet blir hvordan denne interessen OG andre interesser, som freds- og demokratibyggning i Europas randsoner, ev. lenger vekk; kan fremmes.

Krisehåndtering:

Kjært barn har mange navn, sier man, og her snakker vi ikke om et presist begrep, men at kontinuum av aktiviteter som omfatter konfliktforebyggelse (conflict prevention), fredsopprettende operasjoner eller krisehåndtering (crisis management), post-konfliktløsning,, kort sagt, hva man nå ofte kaller 'complex peace operations). Internkonflikter er intet nytt fenomen, har økt meget i senere år. Nå er 90% av 'kriger' slike, og det såkalte 'internasjonale samfunn' intervensjoner mer og mer, dog selektivt.

I Europa driver både NATO; EU og OSSE med forskjellige aspekter ved krisehåndtering. Det ligger altså til rette for både konkurranse og komplementaritet her.

Sikkerhetsrådet har gitt mandat til en lang rekke militære intervensjoner på 90-tallet, for eksempel på Haiti for å gjenopprette demokratiet – neppe en 'trussel mot internasjonal fred og sikkerhet', som kap. VII definerer mandatet til; i Somalia med enorme følger for synet på bakkestyrker; og i Bosnia i 1995, og bar delvis i Kosovo i 1999.

Uskylden mht. skillet mellom fredsbevaring og væpnet konflikt forsvant ettertrykkelig med 'safe havens' og UNPROFORs skandaløse svakheter i en situasjon hvor vise-gen.sekr. Akashi tviholdt på FNs impartialitet (Roberts, 1995). Etter dette har blandingen av hard og myk makt vært nødvendig i de fleste fredsoperasjoner, og disse har fått en helt ny betydning for forsvaret, også her hjemme.

Bosnia gav NATO sin første oppgave i denne nye sikkerhetspolitikken. Flyoperasjonen kom i stand etter langvarig amerikansk press, og først da massakrene ble vist på TV, skjedde et politisk skifte i Europa. I Kosovo var reaksjonen raskere, men her var erindringen fra Bosnia i friskt minne (Roberts, 1999). SFOR og KFOR er multinasjonale styrker hvor det er et tydelig skille mellom amerikansk og europeisk strategisk kultur. Nå trekkes USA ut av SFOR, og muligens etterhvert fra alle Balkan-operasjoner. Europa er sterke på 'staying power' i komplekse fredsoperasjoner; mens USA er totalt overlegen på initiell fredsopprettning, om man skal kalle et angrep slikt.

I Kosovo var den bitre erfaring at USA dominerte med ca. 90% av sorties og på etterretning og kommunikasjon. Gapet mellom Europa og USA mht. militærstyrke og –teknologi ble klart demonstrert.

Noen har poengert at Bosnia, men spesielt Kosovo, ga nytt liv til NATO (Wallace, 2000; Yost, 1998). I en tid hvor statssikkerhet er kommet helt i bakgrunnen i Europa, var disse intervensjonene risikofylte, men også meningsfylte, oppgaver som viste relevansen av NATO etter den kalde krigen. Det strategiske konsept fra 1991 hadde innlemmet slike oppgaver, og det reviderte konseptet fra 1999 understreket både krisehåndtering og transnasjonal terror som hovedoppgaver for alliansen.

I tillegg er både kommando- og styrkestruktur i NATO endret/under endring i retning av fleksibilitet (CJTF) og rask deployering av innsatsstyrker til krisehåndtering. Medlemslandene utvikler slike styrker, dog med varierende tempo (DNAK, "Militærbalansen, 2001-2002). Mens deltagelse i art. 5 har automatikk, skal krisehåndtering vurderes fra tilfelle til tilfelle.

Det er almen enighet i forskningslitteraturen om at NATO har klart å omstille seg til nye oppgaver med stort hell. Det manglet ikke på prediksjoner om at alliansen ville forsvinne etter den kalde krigen, eller i alle fall bli 'sovende (Waltz, 1993). Man ville gå fra å være en organisasjon for 'mutual defence'til 'mutual security' – som OSSE, FN, Folkeforbundet, EU tradisjonelt, etc. (Yost, 1998) Uten en klar fiende hadde en militærallianse liten nytte. Men dette har ikke skjedd fordi krisehåndtering i Europa har komme til som den mest presserende oppgave på 90-tallet.

Hvor viktig er denne type sikkerhetspolitikk? Internkonflikter i 'failed states' er mange, men de fleste er ikke i Europa eller Europas randsoner. De fleste fins i Afrika, hvor kun tidligere kolonimakter har intervensert, samt i enkelte tilfelle USA. Britene hadde en vellykket blokade og fredelig ilandsetting i Sierra Leone, mens franskmennene har en lang historie av intervensjon i sine tidligere kolonier. Dette er et interessant poeng når vi snakker om EUs eventuelle krisehåndtering: hva med en frank-britisk pluss intervensjon for å vise at EU kan klare en slik? - Jeg kommer tilbake til EUs betydning under.

Konfliktene på Balkan teller Bosnia, som trenger fortsatt stabilisering og som viser meget liten fremgang mot demokrati til tross for at det er syv år siden Dayton; Kosovo, som trenger et militært og annet nærvær i ti-tyve år, og som er en mye verre 'case' enn Bosnia mht. demokratiske tradisjoner og etnisk koeksistens; FYROM som er eksplosivt fremdeles, spenning Montenegro-Serbia som kan raskt utvikle mot væpnet konflikt; samt Albania, som er ustabil og lovløst alle andre steder enn i selve Tirana. Krisen i 1997 ble stabilisert av en 'coalition og the willing' ledet av Italia.

Disse konfliktene vil bestå, og trenge enten stabilisering eller innsats i krise i lang tid fremover. I dag er SFOR og KFOR under NATO-kommando, mens EU overtar noen funksjoner, som politistyrken i Bosnia og misjonen i FYROM.

I tillegg til Balkan er det flere konflikter som blusser opp til stadighet, som Nagorno-Karabakh, Ossietia, Trans-Dniestr og enda lenger øst. Her har OSSE spilt en hovedrolle. Men hele Kaukasus er viktig, ikke minst ut fra russiske interesser i Sør-Kaukasus. Det er også typisk at USA er sterkt involvert i både Aserbadijan og Georgia.

Transnasjonal terror

Angrepene på Manhattan satte transnasjonal terror øverst på den sikkerhetspolitiske dagsorden. Terror er en tradisjonell kampform, kjent fra anarkistene så vel som fra diverse terrorgrupper. Men ikke før 11. september hadde transnasjonal terror en rekkevidde som flyttet den opp i sikkerhetspolitikens førstedivisjon. Det er to årsaker til dette: angrepet på den uangripelige supermakten USA; og angrepet var særdeles vellykket etter terroristenes målestokk. Det er vanskelig å bedømme hvor stor terrortrusselen er, uten inngående etterretningskunnskaper. Det har skjedd lite etter 11. september, men man vet likevel at det fins terrorceller i både Al-Quada og andre organisasjoner, og at disse er sofistikerte, ikke fattigmannsgjenger. Det transnasjonale aspektet gjør at sikkerhetspolitikken ikke lenger er statsforankret, og dette forandrer hele parameteret for bruk av militærmakt.

Dette angrepet ble straks definert som en stat-til-stat krig, og NATO sluttet opp om at dette var en art. 5 situasjon, dvs. å regne som et angrep på hele militæralliansen. FN-paktens regler om at man kan gå til motangrep når man er blitt angrepet, gjaldt. Dermed var terrorangrepet definert innenfor gjeldende folkerett som et angrep på en stat fra en annen stat.

Militæraksjonen mot Afghanistan var altså innenfor folkeretten, men det store spørsmålet er hvordan en sikkerhetspolitikk uten statlig adresse skal forankres i den samme folkeretten. Et transnasjonalt terrornettverk betyr at celler i forskjellige land må angripes. Betyr dette at USA kan ta for seg land etter land; Nord Korea, Iran og Irak? Og videre, at NATO er med på at dette er en videreføring av den initielle art. 5 situasjon man hadde den 11.9? Hvor langt går mandatet her? Disse tre land er alt nevnt som 'ondskapens akse', og amerikanske politikere snakker i disse dager høyt om behovet for å 'fjerne' Saddam Hussein. Fra de forberedelser vi nå ser, er det mest sannsynlig at USA og noen flere i en 'coalition of the willing' kommer til å angripe før sommeren.

Makt vs. Rett?

Etter 11. september er spørsmålet om makt og rett internasjonal politikk blitt akutt. Inntil da hadde vi nokså klare regler fordi sikkerhetspolitikken dreide seg om forholdet mellom stater, og reglene vi hadde, gjelder for væpnet konflikt mellom stater. Disse er forhandlet frem etter 2. verdenskrig, med opprettelsen av FN. Folkeforbundet i mellomkrigstiden hadde regler om at militærmakt ikke skulle brukes, og Kellogg-Briand pakten fra 1928 forsøkte å forby krig. Men idealismen i mellomkrigstiden hjalp lite mot tysk og japansk aggresjon. Etter 2. verdenskrig ble FNs Sikkerhetsråd et kompromiss mellom de seirende stormaktene, som alle har vetomakt. Sikkerhetsrådet ble verdens eneste politiske organ som kan gi mandat til bruk av militærmakt. FN-pakten inneholder regler for når man kan angripe en annen stat - i selvforsvar eller for å hjelpe en stat under angrep som ber om det. Sikkerhetsrådet kan videre gi mandat til en militær intervensjon der hvor "trussel internasjonal fred og sikkerhet".

Små land, som Norge, har all interesse av mest mulig bindende regler for bruk av militærmakt. Vi trenger dem som beskyttelse mot de store som alltid er mektigere, og vi trenger dem fordi vi tror på regelbygging i internasjonal politikk. Sammenlignet med rettsstaten innenriks er internasjonal politikk på barnestadiet. Reglene der er skjøre og brytes ofte. Det er ingen makt bak reglene, annet enn at de som bryter dem, risikerer at andre gir tilbake med samme mynt.

Men Sikkerhetsrådet er ingen nøytral forvalter av folkeretten. Det er et politisk organ, med stormaktene og deres interesser som utslagsgivende. Dette enkle men vektige faktum gjør at vi ikke kan forvente en 'rettferdig' beslutning fra Sikkerhetsrådets side ut fra hvilke konflikter som kommer på dets dagsorden eller hav som besluttes. Det må tilføyes at det alltid er et sterkt press på for at slike almene hensyn, og likebehandling skal forekomme, men man bør alltid huske på at en stormakts veto kan blokkere. Det var nettopp dette som skjedde mht. Kosovo: Russlands motstand mot å gi et mandat til intervensjon gjorde at man aldri fikk et eksplisitt mandat. Kofi Annan advarer mot slike situasjoner hvor Sikkerhetsrådet ikke 'utfører oppgaven sin' fordi dette vil føre til at andre tar over denne oppgaven, noe som i siste instans fører til den sterkeste rett.

Etter Kosovo-krisen sto vi igjen med en uklar situasjon: På den ene siden ønsket vi fra Norge og Europa, fra små og mellomstore land, at folkeretten skulle styrkes og at Sikkerhetsrådet skulle være det eneste organ som skulle kunne gi mandat til militær intervensjon. På den annen side hadde vi erfart at Sikkerhetsrådet til syvende og sist er prisgitt stormaktsinteresser, og at den eneste legale grunnen til militærmaktbruk under Sikkerhetsrådets mandat, 'trussel mot internasjonal fred og sikkerhet', er meget diffust. Den formuleringen er skrevet med tanke på krig mellom stater; ikke interne konflikter av etniske, religiøse eller økonomiske årsaker. Men intervensjonene som Sikkerhetsrådet har gitt mandat til i de siste årtier har nesten alle dreid seg om slike internkonflikter hvor menneskerettighetene krenkes. Men i hvert tilfelle hvor en intervensjon fikk mandat, måtte man 'oversette' dette til en situasjon hvor det forelå en 'trussel mot internasjonal fred og sikkerhet'.

Dette fortalte oss at folkeretten i FN-pakten – vårt eneste regelverk om militærmaktbruk – er laget for klassiske kriger mellom stater, og derfor ikke passer på dagens konfliktbilde.

Det upresise ved språket når vi bruker det på aktuelle konflikter gjør at det blir enda mer 'politisk': hvem bestemmer hva som skal til for at noe truer 'internasjonal fred og sikkerhet'?

Det som er klart om det uklare, er at den folkeretten vi har om bruk av militærmakt ikke passer på transnasjonal krigføring. Derfor svekkes nå også FNs stilling i håndteringen av terrortrusselen. Hittil var jo terror et innenriksproblem, en sak for etterretning og politi. Nå er det definert som sikkerhetspolitikk i høyeste potens av verdens eneste supermakt. "Vi mener vi har et mandat", sier justisminister John Ashcroft. Men hva slikt mandat bygget på, om ikke på FN-pakten. Men hvis mandatet er at alle land som huser terrorister kan angripes, er dette en 'carte blanche' for intervensjon overalt.

Nå er det fare for en situasjon hvor NATO, FN, og EU er på sidelinjen, mens de store – USA med sine utvalgte partnere, Storbritannia, Russland og noen få andre – bestemmer hvor militærmakt skal anvendes. Dette er ikke i norsk interesse. Vi må arbeide for at terrortrusselen får egnede regler i folkeretten og for at NATO skal spille en hovedrolle militært sett, og for at de små og mellomstore land skal ha medbestemmelse. Bare slik kan en bærekraftig koalisjon mot terror skapes.

Terror som ny sikkerhetspolitisk oppgave

Men terroren som transnasjonal trusel krever mer enn arbeid med folkeretten. Det krever en langsiktig strategi hvor demokratisering og utvikling er med, i tillegg til effektiv etterretning gjennom infiltrasjon, integrasjon av politioppgaver med forsvaret, integrasjon av finansielt transparens og regelverk; kort sagt, en transnasjonalisering av sikkerhetspolitikken også innenfor hver stat så vel som mellom stater.

Dette arbeidet har knapt begynt, men vi ser allerede nå at EU posisjonerer seg for å spille en hovedrolle: Ikke bare kan EU-ledere 'eksportere' sine terrorister til Brussel som EU-politikk – slik Aznar gjør med ETA; men den tredje pilar i Traktaten om Europisk Union, Justice and Home Affairs, er perfekt som basis for en europeisk anti-terrorpolitikk. NATO har ikke slike virkemidler. Legger man til EUs store bistand – størst i verden – og andre politikk-instrumenter som megling, diplomatisk tilstedeværelse over hele verden, etc., ser man straks at EU som internasjonal organisasjon lett kan lage en politikk mot terror. NATO har selvsagt etterretingskapasitet som EU mangler. Men spørsmålet for NATO her er hvor mye USA holder i dette arbeidet som sitt eget. EU kan lage sitt eget opplegg; mens NATO avhenger av USAs vilje i stor grad. Hittil har ikke USA brukt NATO annet enn som legitimering av art. 5 i tilfellet Afghanistan.

NATOs nye rolle – hva blir den?

Det er liten tvil om at NATO spiller hovedrollen for statssikkerhet i Europa, og fortsatt vil gjøre det. Usikkerheten knytter seg til utviklingen av NATO-EU forholdet, og hvor mye EU satser på både krisehåndtering og terrorpolitikk.

NATO trenger selvsagt amerikansk 'animasjon' for å ha styrke, men denne finnes allerede mht. statssikkerhet: den nye kommandostrukturen, planverket og det strategiske konsept ligger fast og blir implementert. Usikkerheten knytter seg til hvorvidt USA vil bruke 'coalitions of the willing' utenfor NATO til intervensjoner og terrorbekjempelse. Når generalsekretær Robertson stadig snakker om hvor lite Europa bidrar med til forsvarsstrukturen, er det en nødvendighet for å komme på nivå med USA – meget langt igjen – men også for å bygge opp et eget europeisk 'ben' som kan stå selvstendig. USA setter standarden for det høyteknologiske forsvaret. Hittil har heller ikke EU kunnet matche dette med eget forsvarssamarbeid – også her ble det en 'coalition of the willing'.

La oss la usikkerheten om amerikanske valg ligge et øyeblikk, og se på krisehåndtering i forhold til EU og NATO. ESDP og ESDI er under utvikling, og EUs egne institusjoner er på plass – Political and Security Committee (PSC), EU Military Committee (EMC), European Military Staff (EMC). Styrkebidraget, på papiret, er på 100 000 mann, 400 fly og 100 skip, samt en politistyrke på 5000 mann. Alt dette er antageligvis meldt inn både i NATO og FN i tillegg til EU. Samarbeidet mellom EU og NATO går også godt, med Javier Solana som kjenner av begge organisasjoner. Solana er, som jeg pleier å si, 'clever in both the American and British sense' – dvs. både skoleflink og smart. Han alene, med en nøkkelstilling i CFSPs sikkerhetsdel, vil kunne bygge opp mye strategisk. Han har en politisk finesse som få andre.

Vi må også ta med den lange historien i EU mot en sikkerhetspolitikk – fra den franske planen om en overnasjonal sikkerhets- og forsvarspolitik (European Defence Community) fra 1954, til de Gaulle's planer om en egen politisk union basert i Paris – sikkerhetspolitikk 'à la française' – til den gradvise og smertefulle byggingen av en felles utenrikspolitik fra ca. 1970 til i dag. Dette arbeidet har KUN tatt med sikkerhetspolitikken etter 1998, da Blair så at han trengte integrasjon på ett annet område enn EMU, som han ikke hittil har kunnet bli med i. St. Malo erklæringen er et vendepunkt. Deretter kom den bitre erfaringen med Kosovo-bombingen hvor USA dominerte på alle måter.

Ansatsene til en bred krisehåndteringspolitikk i EU er meget lovende; ikke fordi man har mye hard makt, men fordi man har et helt register av myk makt. Man kan, med den nye harde makten, faktisk bidra fullstendig til 'complex peace operations'. Med litt erfaring fra ledelse av slike – på Balkan, og eventuelt i Afrika, er man 'i business'. Hvis USA velger mer 'Alleingang', vil man ha et sterkere argument for å gjøre seg gjeldende; motmakten i klassisk maktbalanseteori vil gi en logisk grunn. Dette er også i fransk interesse.

Fremover nå skal vi følge nøye med i fransk sikkerhetspolitisk tenkning – der har man forlatt de Gaulle's nasjonale 'grandeur' til fordel for en EU-politikk etter fransk modell. Vedrines kritikk av USA passer helt inn her. – Dernest skal vi følge med på hva som skjer i Tyskland. Schröder passerte det store hinderet i tysk psyke ved å få 4000 mann til krisehåndtering. Tyskeren er mao. 'back in business' på sikkerhetspolitikken for første gang siden 2 verdenskrig. Tysk-fransk samarbeid er selve kjerne i EU. Selv om Schröder's utsagn er mer pro-amerikanske enn noen for tiden, skal vi sette dette på valgkampkontoen: Stoiber ville slå til mot enhver endring av dette og plassert Schröder på venstresiden straks. – Så skal vi se på Blair: han rir begge hester – sitt 'special relationship' med USA, hvor han er en fremtredende alliert og den beste i klassen i NATO mht. hard innsatsmakt. Men har bygger også opp sikkerhetspolitikken i EU som en base for britisk makt i selve organisasjonen.

Altså: NATO kan få konkurranse på krisehåndtering etter hvert. Dette forsterkes hvis EU reagerer mot amerikansk unilateralisme med å bygge opp motmakt.

Norske interesser

Med utgangspunkt i geo-politiske interesser i nord, er norsk tenkning preget av behovet for å vedlikeholde både amerikansk og EU-interesse for oss. Statssikkerheten ivaretas, mener man, best ved at vi bidrar godt og profesjonelt ute. Dette har vi gjort på krisehåndteringsiden i mange år – først gjennom FN fredsoperasjoner, så i Bosnia, FYROM, Albania og Kosovo; og nå sist i Afghanistan.

Overfor EU forsøker vi å få innflytelse på 'the decision-shaping' ved å være store bidragsytere, men det som er det største problemet for oss, er hvordan vi skal leve med en europeisk søyle i NATO. Når Polen, Tsjekkia og Ungarn om kort tid – 2004 – blir med i EU, er det kun Island, Tyrkia og Norge tilbake i den spesielle gruppen som er utenfor EU. Tyrkia har allerede laget så store problem over dette at mye 'good-will' er mistet, og Island er liten og uten betydning i NATO. Faren er at vi blir utenfor i begge aktørgrupper – EU og USA. Muligens må vi velge side i mange tilfeller, og vi trenger i alle fall å tenke grundig gjennom vårt forhold til USA som ikke lenger er preget av den samme grad av avhengighet som i den kalde krigen.

Min konklusjon er at sikkerhetspolitikken vil gjøre EU stadig viktige for norsk politikk, og at våre interesser ligger i et sterkt Europa som har aktørkapasitet når uenighet med USA fins, men som da må ville investere i en slik aktørkapasitet. Kissingers spørsmål "What is the phone number for Europe?" er nå besvart, men det gjenstår veldig mye før det europeiske NATO/EU kan tale med tyngde i forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål.

Som realistene alltid har påpekt, fins det to måter for en liten aktør å skaffe seg sikkerhet på: det ene er å beskyttes av en stormakt – en hegemon; det andre er å være med i en allianse som gir motmakt til hegemonen. – Nå er vi alle – hegemonen USA, den potensielle motmakten EU, og lille Norge – skjønt forent og alliert, så det er ikke sikkert noe av dette blir realpolitikk. Men en fornuftig vei er vel da å gjøre som Blair, å ri to hester – pleie det atlantiske som vi alltid har gjort, men også sale på den andre hesten; den europeiske. Det betyr å orientere seg, først og fremst. mot fransk sikkerhetspolitikk, i tillegg til tysk og britisk – hvor vi allerede har tette bånd til sistnevnte; og det betyr nok også at EU-medlemskap igjen bør stå på norsk dagsorden – av denne og andre grunner.

Henvisninger:

Adler. E. And Barnett, M (reds.) (1998) Security Communities, Cambridge Studies in International Relations, Cambridge

DNAK "Nordisk Sikkerhet: Militærbalansen 2001-2002", Oslo

Mastanduno, M. (1997) "Preserving the Unipolar Moment: Realist Theories and US Grand Strategy after the Cold War", International Security, 21,4

Matlary, J. H. (2002) Intervening for Human Rights in Europe, Palgrave, London and NY (publication date: April 19th)

Northern Dimensions, Yearbook of the Finnish Institute of International Affairs, 2001

Ojanen, H. (2001) The Northern Dimension: Fuel for the EU? Helsinki, Finnish Institute of International Affairs

Roberts, A. (1995) "From San Francisco to Sarajevo: The UN and the use of Force", Survival, 37,4

Ibid. (1999) "NATO's Humanitarian War over Kosovo", Survival, 41,3

Yost, D. (1998) "The New NATO and Collective Security", Survival, 40, 2

Wallace, W. (2000) "From the Atlantic to the Bug; from the Arctic to the Tigris?" The Transformation of the EU and NATO", International Affairs, 76,3

Waltz, K. (1993) "The Emerging Structure of International Politics", International Security, 18. 2